

EITEM 1

PWYLLGOR:	Pwyllgor Cynllunio
DYDDIAD:	Ebrill 2021
TEITL:	Gorchymyn Diogelu Coed (GDC) Dros Dro C20/01/TP – Tir ger Tyddyn Meilir, Abererch, Pwllheli, Gwynedd, LL53 6YH
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Ystyried cadarnhau y Gorchymyn Diogelu Coed uchod.
ADRODDIAD GAN:	Dirprwy Bennaeth Adran Amgylchedd
GWEITHREDU:	Gofynnir i'r pwyllgor dderbyn yr argymhelliad

---

1. CEFNDIR

- 1.1 Rhoddwyd Gorchymyn Diogelu Coed Dros Dro (“y Gorchymyn”) ar ddau grŵp o goed yn y lleoliad a ddangosir ar y cynllun amgaeedig ar y 8 Rhagfyr 2020 yn dilyn archwiliad gan Wasanaeth Bioamrywiaeth y Cyngor. Gwnaethpwyd asesiad o'r ddau grŵp o goed gan ddefnyddio sustem TEMPO (*Tree Evaluation Method for Preservation Orders*) ac fe sgoriodd Grŵp 1 18 pwynt, a Grŵp 2 16 pwynt. Mae'r sustem TEMPO yn nodi bod unrhyw goeden/coed sydd yn sgorio 16 pwynt neu fwy yn teilyngu cael eu diogelu.
- 1.2 Cyflwynwyd y Gorchymyn gan yr ystyrir bod y coed o werth mwynderol uchel ac yn iach heb unrhyw arwydd o straen, er bod Grŵp 2 wedi sgorio ychydig yn llai oherwydd bod cyflwr iechyd cyffredinol y coed wedi ei gymryd i ystyriaeth. Maent wedi eu lleoli cyfocrog a ffordd trydydd dosbarth ac mewn man amlwg yn y tirwedd ac yn gwneud cyfraniad bositif at edrychiad yr ardal o'u cwmpas. Mae pwysigrwydd y coed wedi cynyddu yn sylweddol ers torri nifer o goed yng nghyffiniau y grwpiau.

2. LLEOLIAD a DISGRIFIAD

- 2.1 Mae'r coed wedi eu lleoli i'r gogledd o Tyddyn Meilir, ac ar ffin dwyreiniol y ffordd sirol trydydd dosbarth o Glogwyn i'r de heibio Eisteddfa i Ddôl Trement. Mae'r tir ym mherchnogaeth preifat, ac mae pryder yn bodoli bod y coed dan fygythiad i'w torri.
- 2.2 Mae Grŵp G1 yn cynnwys 25 o goed Ffawydd aeddfed ag un dderwen wedi eu polardio i fewn i glawdd. Mae Grŵp G2 yn cynnwys 32 o goed ffawydd, 2 sycamorwydden, ac 1 dderwen gyda'r ffawydd wedi polardio fewn i glawdd.

3. SYLWADAU ALLANOL

- 3.1 Yn unol â gofynion statudol ymgynghorwyd â'r Aelod Lleol, Cyngor Cymuned Llannor â'r perchennog tir yn dilyn cyhoeddi'r gorchymyn dros dro, a rhoddwyd 28 diwrnod iddynt ymateb. Nid oes cymdogion eraill sydd yn debygol o gael eu effeithio gan y gorchymyn.

- 3.2 Ni dderbyniwyd ymateb oddi wrth Cyngor Cymdeithas Llannor, ond derbyniwyd gwrthwynebiad i'r gorchymyn dros dro oddi wrth yr Aelod Lleol ar sail ei fod wedi trafod y coed gyda'r perchennog tir dros y blynyddoedd, ac nad yw yn bwriadu torri y coed. Yn hytrach, tocio canghennau dros y ffordd sirol ac yn y caeau sydd yn rhwystro defnydd o dractor a pheiriannau a fwriedir, ac felly nad oes diben i'r gorchymyn ei hun.
- 3.3 Derbyniwyd gwrthwynebiad i'r gorchymyn dros dro gan y perchennog tir, ac mae seiliau y gwrthwynebiad wedi eu nodi isod:-
1. Yn Atodlen 1 nodir mai 'gwerth mwynderol uchel' y coed a'u 'cyfraniad positif i edrychiad yr ardal' yw'r rheswm dros gyflwyno GDC. Ni nodir unrhyw reswm arall. Ystyriaethau esthetaidd, argraffiadol yn unig a grybwyllir. Nid oes unrhyw fgythyad i'r coed yn hyn o beth. Ni fyddai gwerth mwynderol y coed yn ddim llai o'u polardio'n daclus. A byddai hynny'n ychwanegu at oes y coed yn y tymor hir;
  2. Coed wedi eu plannu'n wrych oedd y rhain yn wreiddiol ac maent wedi cael llonydd i dyfu am ddegawdau lawer. Mae eu tocio yn hanfodol gan eu bod yn bwrw eu cysgod dros sribyn da o gae ac yn ei gwneud hi'n amhosib i fynd â thractor gydag ymyl y ffens. Mae angen ail ffensio'r cae ond rwy'n gyndyn o wneud hynny cyn tocio'r coed, yn enwedig y rhai sydd â llawer o bydredd yn eu bonau;
  3. Byddai disgwyl i mi gyflwyno cais cynllunio ffurfiol ac adroddiadau arbenigol cyn ymgymryd â gwaith tocio yn afresymol o feichus o ystyried cyflwr llawer o'r coed.
- 3.4 Yn ychwanegol i hyn, derbyniwyd llythyr gan Undeb Amaethwyr Cymru ar y 3 Mawrth 2021 yn cefnogi gwrthwynebiad y perchennog tir i'r gorchymyn dros dro ar sail:-
1. Nid oes fgythyad i 'werth mwynderol uchel' y coed a'u 'cyfraniad positif i edrychiad yr ardal'. Bwriad y perchennog tir yw tocio'r coed, nid eu cwmpo.
  2. Mae pydredd amlwg ym moncyff llawer o'r coed. Byddai ysgafnu'r baich drwy eu polardio yn ychwanegu at oes y coed yn y tymor hir;
  3. Gwrych oedd yma yn wreiddiol ac mae wedi cael llonydd i dyfu heb ei reoli. Byddai tocio'r coed yn cyfrannu at adfer rheolaeth dda. Fel y maent ar hyn o bryd, mae'r coed yn amharu ar waith i reoli ysgall a gwella'r borfa. Mae eu tocio hefyd yn angenrheidiol cyn medru ffensio'r terfyn ar hyd y ffordd;
  4. Mae'r baich gweinyddol ar amaethwyr eisoes yn drwm a byddai ychwanegu yn ddiangen at y baich hwnnw yn dangos cryn ddihidrydd at les cynheiliaid cefn gwlad.

4 **ASESIAD**

- 4.1 Mae'r hawl i wneud gorchymyn diogelu coed wedi ei ddirprwyo i swyddogion o fewn y Gwasanaeth Cynllunio. Fodd bynnag, pan dderbynnir gwrthwynebiadau i'r gorchymyn, mae'n briodol cyflwyno'r gorchymyn i'r Pwyllgor Cynllunio am benderfyniad os dylid ei gadarnhau neu beidio.
- 4.2 Gwneir gorchymynion diogelu os yw'n ymddangos i'r Awdurdod Cynllunio Lleol y byddai yn amserol er budd amwynder i wneud darpariaeth ar gyfer diogelu coed neu

goedlannau yn ei ardal. Mae amlygrwydd y coed i'r cyhoedd yn gymorth i'r Awdurdod Cynllunio Lleol asesu os yw eu ardrawiad ar yr amgylchedd lleol yn sylweddol. Serch hynny, nid yw amlygrwydd coed ynddo ei hun yn ddigonol i warantu gorchymyn diogelu. Mae angen asesu pwysigrwydd maint a ffurf y coed eu hunain, ac eu potensial mwynderol i'r dyfodol. Yn ogystal, dylid ystyried arwyddocâd y coed yn eu amgylchedd lleol. Os credir bod risg i goed gael eu torri lawr, neu eu tocio mewn ffyrdd a all gael ardrawiad sylweddol ar amwynder ardal, yna byddai yn amserol cyhoeddi gorchymyn diogelu. Nid oes angen i'r risg fod yn un dybryd.

- 4.3 Mae 'pollarding' yn ddull o docio sydd yn cadw coed a llwyni yn llai ran maint na pe byddent yn tyfu yn naturiol. Gwneir gwaith o'r fath unwaith mae coeden neu lwyn wedi cyrraedd uchder penodol, ac mae tocio blynyddol yn cadw y goeden neu lwyn i'r uchder hynny. Mae yn ddull traddodiadol o gynaeafu pren o goeden heb ei lladd, ond fe'i derbynir hefyd fel nodwedd esthetaidd ynddo ei hun. Nid yw yn hawdd ei gymhwyso i goed aeddfed, gan bod torri canghennau mwy, a adweinir fel topio, yn gadael coeden yn fwy agored i haint.
- 4.4 Yn dilyn derbyn y gwrthwynebiadau i'r gorchymyn ymgynghorwyd ymhellach gyda'r Gwasanaeth Bioamrywiaeth. Derbyniwyd sylwadau yn ymateb i'r pwyntiau a nodwyd uchod, fel a ganlyn:-
1. Mae gwerth mwynderol yn allweddol pan yn ystyried creu gorchymyn diogelu coed;
  2. Mae gwerth bioamrywiaeth y coed yn ystyriaeth o bwys yn ogystal, ac hefyd yr angen am drafodaeth gyda Cyfoeth Naturiol Cymru os oes angen trwydded i dorri dros 5m³ o goed, yn enwedig gan nad ydynt wedi eu cynnal ers dros 30 o flynyddoedd;
  3. Er y bu i'r coed gael eu plannu fel gwrych, nid ydynt wedi eu tocio ers dros 30 o flynyddoedd. Yn unol ac ymarferion gwaith cynnal da, mae'r *Arboricultural Association* â'r Gymdeithas Garddwriaethol Frenhinol yn cynghori y dylid ymgymryd â gwaith tocio pob ychydig o flynyddoedd fel nad yw canghennau yn gordyfu a creu problemau.
  4. Mae cyfeiriad wedi ei wneud at gyflwr y coed, ond ni ystyrir y gellir dadlau na fydd tocio y coed ddim yn cael unrhyw effaith arnynt. Mae'n debygol iawn y bydd ymgymryd â gwaith tocio sylweddol yn golygu y bydd cyflwr rhai o'r coed wedyn yn disgyn i mewn i'r categori o gyflwr gwael. Er mwyn cynnal a chadw y coed yma mewn cyflwr da, mae'n hanfodol cael cyngor arbenigol i wybyddu y gwaith sydd yn angenrheidiol, ac a fydd hefyd yn lleihau y tebygolrwydd o ddifa y coed yn gyfan gwbl.
  5. Pan archwiliwyd y coed i ystyried cyflwyno gorchymyn diogelu yn wreiddiol, sylwyd bod rhai coed eisoes wedi eu tocio i lawr i 10/12 troedfedd. Ystyrir bod hyn yn newid edrychiad y coed yn sylweddol, ac hefyd yn ormod o waith i goed sydd heb eu cynnal ers sawl degawd;

6. Nid yw cynnal coed sydd wedi eu heffeithio â ffwng pydredd ddim mor hawdd a torri canghennau i ysgafnu baich. Mae coeden angen canran o goron iach er mwyn gallu cynnal ei hun. Dylid ceisio cyngor arbenigol i wneud unrhyw waith i'r coed er mwyn sicrhau nad ydynt yn cael eu lladd o ganlyniad i unrhyw waith tocio.
7. Os yw'r coed yn atal gallu rheoli ysgall a gwella'r borfa, yna byddai codi coron y coed (*crown lift*) yn opsiwn neillog a fyddai yn lleihau y cysgod yn y cae a gallu mynediad tractor a gofynion ffensio.
8. Ystyrir y dylai'r perchennog tir gael arweiniad arbenigol i ymgymryd ac unrhyw waith i'r coed. Ni ystyrir bod hynny yn broses trwsogl nac anodd, a byddai yn sicrhau bod y coed yn cael eu cynnal mewn ffordd effeithiol, drwy ddefnyddio dulliau ymarfer da, fel bod y coed yn cael eu cadw i'r dyfodol fel nodwedd arbennig yng nghefn gwlad yr ardal.

5. CASGLIADAU

- 5.1 Mae'n debygol mai gwrych oedd yn bodoli ar y safle yn y blynyddoedd a fu, ond oherwydd diffyg rheolaeth tebygol, gwelir heddiw rhes o goed o rywogaeth ffawydd yn y mwyafrif ar y safle. Sylweddolir dymuniad i ddod a'r coed dan reolaeth, ond mae'n bwysig bod unrhyw waith iddynt yn cael ei wneud drwy ddilyn dulliau gweithio ymarfer da.
- 5.2 Mae peth gwaith wedi ei ymgymryd o docio rhai coed ar y safle eisoes, a cyn i'r gorchymyn dros dro gael ei gyhoeddi. Archwiliwyd y coed ar y 9 Chwefror 2021 yng nghwmni'r perchennog tir, a nodwyd bod sawl coeden gyda pydredd a thyllau yn eu boncyff. Fodd bynnag, ymddengys bod dulliau cynnal neillog ar wahân i docio yn bosibl (gyda cyngor arbenigol priodol) fyddai yn golygu y gellir diogelu'r coed, tra ar yr un pryd yn rhoddi mynediad rhwydd i'r tiffeddiannwr ar gyfer amaethu'r tir, a chynnal y borfa a terfynau caeau.

6. Y BROSES CADARNHAU

- 6.1 Mae 4 dewis i'r Pwyllgor ar ôl ystyried yr adroddiad hwn a'r gwrthwynebiadau a sylwadau a dderbyniwyd, sef:
  - i. Cadarnhau'r gorchymyn fel y mae, heb newidiadau
  - ii. Cadarnhau gyda newidiadau
  - iii. Peidio cadarnhau
  - iv. Cynnal ymchwiliad cyhoeddus.
- 6.2 Yn dilyn ystyried y cyfan o'r materion a godwyd yn yr adroddiad hwn, argymhellir bod y Pwyllgor yn dewis opsiwn (i) uchod, sef cadarnhau'r gorchymyn heb newidiadau.

7. ARGYMHELLIAD

- 7.1 Cadarnhau'r gorchymyn heb newidiadau.